

Γιατί Υπάρχει η Μόρια;

Γιώργος Τσιάκαλος

Ομότιμος Καθηγητής Παιδαγωγικής ΑΠΘ

«Μόρια» ήταν το όνομα του απόλυτου Κακού για πολλούς αιώνες στην Ευρώπη. Και μόνο το άκουσμα της λέξης έσπερνε φόβο και τρόμο, και «μακριά από εμάς με κάθε θυσία» ήταν η σκέψη που καθόριζε τη συμπεριφορά των ανθρώπων. Moria Grande ή «μαύρος θάνατος» ονομάστηκε η μεγάλη πανώλη (πανούκλα) που θέρισε το ένα τρίτο του πληθυσμού της Ευρώπης τον 14^ο αιώνα.

«Μόρια» είναι και πάλι σήμερα ένα όνομα που σκοπό έχει να σπείρει τον φόβο και τον τρόμο σε όσους ανθρώπους επιχειρούν να δραπετεύσουν από μέρη πείνας, καταδυνάστευσης, πολέμων και θανάτου παίρνοντας τον μοναδικό δρόμο σωτηρίας που έχουν στη διάθεσή τους: εκείνον του Αιγαίου.

Μπροστά στην ανθρωπιστική καταστροφή που συμβαίνει σήμερα στη Λέσβο πολλοί και πολλές αναρωτιούνται: «πώς είναι δυνατόν να υπάρχει σήμερα η Μόρια;». Η απάντηση στο ερώτημα δεν είναι δύσκολη.

Οδηγία 2001/51/ΕΚ του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σύμφωνα με τον Κανονισμό Δουβλίνο 3 (αρχικά Συνθήκη του Δουβλίνου) η πρώτη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην οποία εισέρχεται ένα άτομο, είναι υπεύθυνη να δεχτεί την αίτηση ασύλου, ακόμη και εάν το άτομο επιθυμεί να υποβάλει την αίτησή του σε άλλη χώρα της ΕΕ. Πολλοί θεωρούν ότι το Δουβλίνο (στις διάφορες μορφές του) ήταν αυτό που μετέτρεψε τα κράτη της Νότιας Ευρώπης σε σχεδόν αποκλειστικούς αποδέκτες των αιτήσεων ασύλου προσφύγων από την Ασία και την Αφρική. Και πολλοί επίσης θεωρούν πια αυτονόητο ότι οι αιτούμενοι άσυλο μόνον παράτυπα μπορούν να φτάσουν στις χώρες αυτές. Πράγματι αυτό ισχύει στην πράξη σήμερα.

Όμως η αλήθεια είναι ότι μέχρι το 2001 χιλιάδες αιτήσεις

ασύλου υποβάλλονταν και κρίνονταν και στις χώρες της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης. Στη Γερμανία π.χ. ακόμη και μετά τους περιορισμούς που νομοθετήθηκαν το 1993 (μετά τη Συνθήκη του Δουβλίνου) δεκάδες χιλιάδες άνθρωποι έφταναν στη χώρα και στα σύνορα δήλωναν ότι ζητούν άσυλο. Στα διεθνή αεροδρόμια υπήρχαν χώροι υποδοχής ακριβώς γι' αυτόν το σκοπό, περίπου σαν τα hot spots της Ελλάδας, που συχνά περιλάμβαναν ακόμη και σχολείο για τα ανήλικα παιδιά. Το ίδιο ίσχυε για όλα τα διεθνή αεροδρόμια της Ευρώπης. Οι περισσότεροι από αυτούς τους χώρους υπάρχουν ακόμη, όμως τώρα πια συνήθως είναι άδειοι.

Τι συνέβη το 2001;

Στις 28 Ιουνίου 2001 το Συμβούλιο της Ευρώπης, δηλαδή οι αρχηγοί των κρατών-μελών της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένου και του Έλληνα πρωθυπουργού, εξέδωσε την Οδηγία 2001/51, με την οποία τιμωρούνται αυστηρά οι αεροπορικές και οι ναυτιλιακές εταιρείες εάν μεταφέρουν προς την ΕΕ επιβάτες που δεν έχουν χωρίς βίζα Σένγκεν. Υποχρεώνονται δηλαδή οι εταιρείες να κάνουν τον έλεγχο, που μέχρι εκείνη την ημέρα γινόταν από τους αστυνομικούς της κάθε χώρας κατά την είσοδο στα αεροδρόμια και στα λιμάνια της.

Τα πρόστιμα που προβλέπονται στην Οδηγία είναι τόσα υπέρογκα ώστε είχαν ως αποτέλεσμα την πλήρη συμμόρφωση όλων των εταιρειών. Με αυτόν τον τρόπο οι πύλες πρόσβασης στην Ευρώπη για πολίτες τρίτων χωρών χωρίς βίζα Σένγκεν περιορίστηκαν να υπάρχουν μόνο στα εξωτερικά χερσαία σύνορα.

Στη συνέχεια, με μια σειρά διακρατικών συμφωνιών με τα κράτη που συνορεύουν με την ΕΕ, έκλεισαν και οι πύλες στα χερσαία σύνορα. Έτσι, ένας Σύρος με νόμιμο διαβατήριο αλλά χωρίς βίζα Σένγκεν που βρίσκεται νόμιμα στην Τουρκία δεν μπορεί να την εγκαταλείψει χρησιμοποιώντας τις εξόδους των χερσαίων συνόρων προς την Ελλάδα και τη Βουλγαρία, καθώς η Τουρκία έχει αναλάβει την υποχρέωση να μην επιτρέπει την έξοδο προς χώρες της ΕΕ σε ανθρώπους που δεν έχουν βίζα Σένγκεν.

Συνεπώς, το μόνο που απομένει σ' αυτούς είναι η παράτυπη είσοδος στην ΕΕ, δηλαδή ο δρόμος από τον Έβρο, το Αιγαίο, τη Μεσόγειο. 40.000 νεκροί πρόσφυγες στη θάλασσα ήταν ο φόρος αίματος από την εφαρμογή αυτής της Οδηγίας.

Πώς εφαρμόζεται η Οδηγία 2001/51/Εκ στην Ελλάδα;

Η Οδηγία επιβάλλει στα κράτη-μέλη την αυστηρή τήρησή της, αφήνει όμως σ' αυτά το δικαίωμα να την εφαρμόζουν με τον τρόπο που εκείνα θεωρούν πιο κατάλληλο. Σε κάθε περίπτωση όμως τα μέτρα πρέπει να είναι «αποτελεσματικά, αναλογικά και αποτρεπτικά».

Οι τρεις αυτές έννοιες, που στην Οδηγία αφορούν την αντιμετώπιση όσων εταιρειών μεταφέρουν μετανάστες, έγιναν στη συνέχεια ο πυρήνας της πολιτικής με την οποία αντιμετωπίζονται όσοι και όσες καταφέρνουν να διασχίσουν το Αιγαίο και να επιβιώσουν. Ο Γιάννης Μουζάλας, μιλώντας ως αρμόδιος υπουργός στην Κεντρική Επιτροπή του κυβερνώντος κόμματος στις 12 Φεβρουαρίου 2017, χρησιμοποίησε ακριβώς αυτές τις λέξεις για να ορίσει την πολιτική του. Την ίδια άποψη είχε εκφράσει σε συνέντευξή του ήδη στις 24 Αυγούστου 2015 ο τότε υπουργός Προστασίας του Πολίτη της κυβέρνησης Γιάννης Πανούσης με τη φράση «η Ελλάδα θα έπρεπε να ασκεί και αποτρεπτική πολιτική στο μεταναστευτικό».

Η λογική στην οποία θεμελιώνεται αυτή η πολιτική είναι ότι οι κυνηγημένοι του κόσμου θα εγκαταλείψουν την προσπάθειά τους να καταφύγουν στην Ευρώπη, εάν οι συνθήκες που θα βρουν εδώ θα είναι χειρότερες από εκείνες που άφησαν πίσω τους. Εάν αυτό γίνει κατορθωτό, τότε η «αποτρεπτική» πολιτική θα μπορεί να χαρακτηριστεί και ως «αποτελεσματική».

Η «αναλογικότητα» που προβλέπεται στην Οδηγία σημαίνει ότι δεν θα πρέπει τα μέτρα να υπερβαίνουν «τα αναγκαία όρια για την επίτευξη του στόχου». Άξιο προσοχής είναι το γεγονός ότι το περιεχόμενο της αρχής της αναλογικότητας για κάθε μέτρο ορίζεται αποκλειστικά ως συνάρτηση της επίτευξης του στόχου

και όχι σε σχέση με αξίες του ανθρώπινου πολιτισμού.

Έτσι, για τον πρωθυπουργό της Ουγγαρίας αναλογικό είναι το μέτρο της φυλάκισης των προσφύγων στο πλαίσιο της αποτρεπτικής πολιτικής, ενώ στην Ελλάδα τον ίδιο ρόλο παίζουν οι συνθήκες διαβίωσης στα στρατόπεδα προσφύγων, και ιδιαίτερα σ' εκείνα των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου. Πολύ χαρακτηριστικά αναφέρεται στη αιτιολογική παράγραφο της προκήρυξης για την «Κατασκευή Προαναχωρησιακού Κέντρου Κράτησης στη νήσο Κω» (8 Φεβρουαρίου 2017) το εξής: «Η κατασκευή δομών κράτησης θα λειτουργήσει αποτρεπτικά ως προς την δημιουργία νέων μεταναστευτικών ροών». Ως προς την αναλογικότητα η Ευρώπη διατύπωσε επίσημα αντιρρήσεις για τις φυλακίσεις στην Ουγγαρία, όπως επίσης για την κατασκευή του φράχτη στον Έβρο. Όμως, καμιά επίσημη αντίρρηση δεν διατύπωσε ποτέ για την κατάσταση στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου (χωρίς αυτό να σημαίνει ότι είναι δική της επιλογή οι κρατήσεις εκεί ή ότι προβλέπονται στη συμφωνία της με την Τουρκία).

Στο παρελθόν η αποτρεπτική πολιτική είχε διατυπωθεί με πολύ μεγαλύτερη ειλικρίνεια. Ο αρχηγός της αστυνομίας είχε χρησιμοποιήσει τη φράση «πρέπει να τους κάνουμε το βίο αβίωτο», ενώ ο Αθανάσιος Πλεύρης έλεγε «πρέπει να περνάνε χειρότερα εδώ από τις χώρες τους, η κόλαση πρέπει να φαντάζει παράδεισος σε αυτό που θα ζουν εδώ». Για τον σκοπό αυτό πρότεινε να γίνεται γνωστό σε όσους/ες έρχονται στην Ελλάδα ότι «όταν είσαι εδώ δεν θα υπάρχουν κοινωνικές παροχές, δεν θα μπορείς να φας, να πιεις, δεν θα μπορείς να πας στο νοσοκομείο». Με την ίδια λογική ο Άδωνις Γεωργιάδης δήλωνε: «Πρέπει να τους κάνουμε τη ζωή δύσκολη για να καταλάβουν ότι είναι ανεπιθύμητοι στη χώρα και να φύγουν» και συμπλήρωνε «υπάρχει και το πρόγραμμα εθελοντικού επαναπατρισμού (...) να πάρει τα λεφτά που του δίνουμε να πάρει το αεροπλανάκι και να επιστρέψει στην πατρίδα του».

Η παραπάνω προτροπή του Γεωργιάδη αποτελεί πολιτικό πρόγραμμα για την υλοποίηση του οποίου δραστηριοποιείται στη Μόρια ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ). Η μόνη «ανθρωπιστική

βοήθεια» που υπάρχει σε αφθονία στο στρατόπεδο είναι τα διαφημιστικά του φυλλάδια με το εξής περιεχόμενο:

«Πρόγραμμα Εθελοντικού Επαναπατρισμού

Αν είστε υπήκοος τρίτης χώρας που δεν επιθυμείτε ή δεν μπορείτε να παραμείνετε νόμιμα στην Ελλάδα και επιθυμείτε να επιστρέψετε στη χώρα σας, μπορείτε να απευθυνθείτε στον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (ΔΟΜ) – Αποστολή Ελλάδος.

Ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ) στην Ελλάδα σε συνεργασία με το Υπουργείο Εσωτερικών στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης υλοποιεί Προγράμματα Εθελοντικής Επιστροφής και Επανένταξης.

Μέσω αυτού του προγράμματος, ο ΔΟΜ αναλαμβάνει όλες τις νόμιμες διαδικασίες για τη διευκόλυνση της ασφαλούς και αξιοπρεπούς επιστροφής στη χώρα καταγωγής σας».

Παρότρυνση για αξιοπρεπή ζωή στην κόλαση των πολέμων, των βομβαρδισμών, της πείνας. Ποια πρέπει να είναι η ζωή στη Μόρια για να αποφασίσει μια μάνα με ένα βρέφος στην αγκαλιά να επιλέξει την επιστροφή στην κόλαση;

Μόρια – Τόπος Θυσίας

Η Μόρια είναι όλα τα παραπάνω. Γι' αυτό υπάρχει. Οι ξεριζωμένοι του κόσμου θυσιάζονται στον βωμό μιας απάνθρωπης ιδεολογίας και πολιτικής που ακούει στο όνομα «Ευρώπη-Φρούριο». Θυσιάζονται χωρίς ελπίδα να ματαιωθεί η θυσία με πρωτοβουλία αυτού που επέβαλε την απάνθρωπη ιδεολογία και πολιτική – σε αντίθεση με μιαν άλλη θυσία πριν χιλιάδες χρόνια σε ένα συνονόματο τόπο.

Μορία ήταν το όνομα του τόπου στον οποίον έστειλε ο θεός τον Αβραάμ για να θυσιάσει τον γιο του. Εκείνος υπάκουσε αλλά ο θεός την τελευταία στιγμή ανακάλεσε την εντολή του και το παιδί σώθηκε. Σήμερα δεν υπάρχει ανώτατο ον, όπως τότε, να σώσει τα παιδιά της Μόριας. Θεοί, αρχόντοι, βασιλιάδες θα

συνεχίσουν την ίδια απάνθρωπη πολιτική όσο καιρό θα τους αφήνουμε να την ασκούν. Μόνο η Αλληλεγγύη στην Πράξη μπορεί να εξαφανίσει τις Μόριες και τα παράγωγά τους από τον κόσμο.

Αυτή είναι σήμερα το μοναδικό όπλο του πολιτισμού στον αγώνα ενάντια στη βαρβαρότητα.